

گفتار بزرگان ایران و جهان درباره

مادر

گرد آورنده: اکبر مرتضی پور

سرشناسه : مرتضی پور، اکبر، ۱۳۲۳ —

عنوان و نام پدیدآور : گفتار بزرگان ایران و جهان درباره مادر / گردآورنده اکبر مرتضی پور.

مشخصات نشر : تهران: عطار، ۱۳۸۶.

مشخصات ظاهری : ۴۰۰ ص.

وضعیت فهرست‌نویسی : فیا.

موضوع : مادر در ادبیات.

رده‌بندی کنگره : ۱۳۸۶ م ۴ م ۲ / م ۶۰۷۱ PN

رده‌بندی دیویی : ۸۰۸/۸۰۳۵۲ :

شماره کتابشناسی ملی : ۱۱۶۵۴۴۵

انتشارات عطار — تهران — میدان انقلاب خیابان اردیبهشت

تلفن ۶۶۹۶۲۲۳۷ — فاکس ۶۶۴۰۹۳۲۳

گفتار بزرگان ایران و جهان درباره مادر

گردآورنده: اکبر مرتضی پور

□ ویراستار: اعظم مرتضی پور

□ چاپ اول: ۱۳۸۷ تهران

□ تیراژ: ۲۰۰۰ جلد

۸۰۰۰۰ ریال

□ چاپ: چاپخانه مهدی

شابک: ۹۶۴ - ۶۲۱۰ - ۴۴ - ۹

ISBN: 964 - 6210 - 44 - 9

فهرست مطالب

سخنان بزرگان ایران و جهان درباره مادر	۹
آتش پاره، در غم مادر	۱۹
آذر میدخت یزدی، لای لای مادر	۱۹
آلفرد دوموسه، فداکاری یک مادر!	۲۰
آلفونس دولامارتین، گور مادر	۲۳
آندرسن، سرگشت یک مادر	۲۷
اگر پینا (مادر نرون)، نامه	۳۴
آواتیس آهارونیان، تو مگری	۳۶
از مجله آلمانی «فرونییدین»، آیزنهاور و روز مادر	۳۷
ابراهیم صفایی، مادر وظیفه شناس	۳۷
ابراهیم صفایی، کانون عشق	۳۸
ابراهیم صفایی، مادر مهر پرور	۳۹
ابراهیم خواجه نوری، تجلیل یا ترحم؟	۳۹
ابراهیم پور داود، به یاد مادر	۴۰
ابراهیم ناعم، مادر شایسته	۴۱
ابراهیم صهبا، مادر دانا	۴۲
ابوالقاسم حالت، جان فدای مادر	۴۳
ابوالقاسم حبیب الهی [نوید]، مادران خردمند	۴۴
ابوتراب جلی، گوهر گرانباه	۴۵
ابوالحسن ورزی، نگاه مادر	۴۶
ابوالفضل بیهقی، غریو آهو و بچه اش	۴۷
احمد گلچین معانی، گل شکفته	۴۸
ادبیات عبری، چشمان آبی مادرم	۴۹
ادیب آزاد، تا هستم و هست	۵۰
ادبیات زمان جنگ فرانسه، آخرین نامه به مادر	۵۱
ادبیات ژاپنی، آینه	۵۳
احمد پناهی، پر تربت مادر	۵۶
از مجله آلمانی «فرونییدین»، ادیسون مخترع معروف	۵۷
اسماعیل شاهرودی، دادخواهی مادر نزد سلیمان	۵۸
اسماعیل شاهرودی [آینده]، روز دیگر	۵۹
«افسانه های تاجیکی»، چه قلبی؟	۶۱
افسانه، از زبان مادر	۶۲
افسر سبزواری، مادر دانا	۶۲
اقبال پاکستانی، مادر آن کاروان سالار عشق	۶۳
امیر خسروانی، فرشته ی عشق	۶۴
امیر خسروانی، یاد تو	۶۴
امیر خسرو دهلوی، مرگ مادر	۶۵
امیر خسرو دهلوی، مادر خجسته	۶۵
امیر خسرو دهلوی، ماتم زده	۶۶
اوگوست واکری، مادرم	۶۸
ایرج میرزا، قلب مادر	۶۹
ایرج میرزا، بامداد	۷۰
ایرج میرزا، بیچاره مادر	۷۱
ایرج میرزا، بر غنچه گل شکفتن آموخت	۷۲
ایرج میرزا، جان به قربان مادر	۷۲
ایرج میرزا، رنج مادر	۷۳
ایوان تورگنیف، مهر مادری	۷۳
باستانی پاریزی، دستکش	۷۴
بانو احمدی خواه، مادرم	۷۵
بدالدین باستانی، شب زنده دار	۷۶
دکتر بنت الشاطی، ازدواج و مادری	۷۶
تألیف دکتر بنت الشاطی، آمنه	۷۸
بیژن ترقی، او مادر ندارد	۸۰
بیژن ترقی، برگ سپید	۸۱
پروانه یغمایی، پند مادر	۸۲
پروین اعتصامی، فرشته انس	۸۳
پروین اعتصامی، حدیث مهر	۸۷
پروین اعتصامی، گوهر اشک	۸۸
پروین اعتصامی، کودک آرزومند	۸۹
پروین اعتصامی، لطف حق	۹۱
پروین صداقت زاده، عطر یاسها	۹۳
پژمان بختیاری، قدر مادر	۹۴
پژمان بختیاری، دامان مادر	۹۵
پروین بخشیان، دیدار مادر	۹۷

- تیخونوف، مادر و «اوه» ۹۸
- توران بهرامی، قلب تو ۱۰۳
- جامی، کاری بزیان ۱۰۴
- جبران خلیل جبران، مادر ۱۰۴
- جعفر مؤید، رحمت به روان مادرم باد ۱۰۵
- علی جعفری مرندی، فدای مادر ۱۰۶
- جمال الدین عبدالرزاق، حرمت مادر ۱۰۷
- جمشید امیربختیار، ای درینا مادر من! ۱۰۸
- دکتر جواد هیئت، شاهکار خلقت ۱۱۱
- جوح، ن، توکل، مادر و شناختن فرزند ۱۱۲
- غلامحسین جواهری وجدی، آغوش مادر ۱۱۳
- جهانگیر افکاری، خاطره‌ای از مادرم ۱۱۳
- حبیب یغمایی، دختر با کمال ۱۱۵
- حسن صدر، شرف و افتخار ۱۱۶
- حسن صدر، تأثیر مادر در تربیت ۱۱۷
- حسن صدر، حدوث و قدم نفس ۱۱۸
- حسن قائمیان، آرزوی دیدار ۱۱۹
- حسین خدیوچم، روز مادر ۱۲۰
- حسین نعیمی «مجرد»، همت والای مادر ۱۲۰
- حشمت درویش، تو لطیف و مهربانی ۱۲۱
- خاقانی شروانی، نشان مادر ۱۲۲
- خاقانی شروانی، افتاده به پای اویم ۱۲۳
- خروشچف نخست‌وزیر سابق، سرمایه ۱۲۴
- خسرو خراسانی، طلیعه‌ی امید ۱۲۵
- خسرو خراسانی، غلام مادر ۱۲۶
- خوشدل تهرانی [علی اکبر]، دامن مادر ۱۲۷
- خوشدل تهرانی [علی اکبر]، صدای آبشار ۱۲۸
- خوشدل تهرانی [علی اکبر]، وفای مادر ۱۲۹
- خوشدل تهرانی [علی اکبر]، احسان به مادر ۱۳۰
- ذبیح‌الله صافی، خواب مادر ۱۳۰
- دکتر ذبیح‌الله صفا، یاد مادر ۱۳۲
- ذبیح‌الله صفا، رخسار مادر ۱۳۳
- ذکائی بیضایی، مادر دانا ۱۳۴
- رابیندرانات تاگور، وداع ۱۳۶
- دکتر رضازاده شفق، بعکس مادرم ۱۳۷
- دکتر رضازاده شفق، مقدس‌ترین وظیفه ۱۳۸
- رسول پرویزی، مادر شجاع ۱۳۹
- رشیدالدین وطواط، سپردن مادر به ممدوح ۱۴۲
- رضا دستور، نگاه مادر ۱۴۴
- رضا معصومی، آخرین دیدار ۱۴۴
- رومن گاری، مادرم، خداحافظ ۱۴۶
- رهی معیری، آندوه مادر ۱۵۷
- ریتا پناهی، شعری برای مادرم ۱۵۸
- زهره خانلری، رگ جان ۱۵۹
- ژاله اصفهانی، دل شکسته ۱۵۹
- ژاله اصفهانی، در جستجوی مادر ۱۶۰
- ژولیان (ملکه هند)، روز مقدس ۱۶۱
- سعید نفیسی، دختران امروز، مادران فردا ۱۶۲
- سعدی، شکوهی مادر ۱۶۳
- سعدی، صنع الهی ۱۶۳
- سوسن آل داود، مهر مادر ۱۶۴
- سید جلال افتخارزاده، تقدیم به مادر ۱۶۵
- سید جلال افتخارزاده، جلوه‌ی مهر ۱۶۵
- سید جلال الدین افتخارزاده، روز مادر ۱۶۶
- سید جلال الدین افتخارزاده، افتخار بفرماد ۱۶۷
- سید محمدعلی ریاضی یزدی، اشک مادر ۱۶۸
- سیمین بهبهانی، فعل مجهول ۱۷۲
- سیمین بهبهانی، گفتگوی مادر با فرزند ۱۷۵
- شادی شیرازی، فقدان مادر معلم ۱۷۷
- شاعری ژاپنی، هرگز نمیر مادر ۱۷۷
- شایق افغانی، آغوش مادر ۱۷۸
- شمس الملوک مصاحب، هدیه به مادرم ۱۷۹
- شمسی غروی، به یاد مادر ۱۸۱
- شهرام وفایی، برای مادرم ۱۸۲
- شهناز اعلامی، اشک مادر ۱۸۳
- شوکت ملک جهانیانی، مادر کیست؟ ۱۸۴
- شیرازی، نعمت بی انتها ۱۸۵
- صادق سرمد، مهر مادر ۱۸۶
- صباحی بیدگلی، در سوگ مادر ۱۸۷
- صدیقه ملایری، به یاد دخترم ۱۸۹

۱۸۹	صدر بلاغی، عشق مادر	۲۳۴	فریدون مشیری، دیوار
۱۹۱	دکتر طلعت بصری، موج آرزو	۲۳۵	فریدون مشیری، گریه
۱۹۲	عارف پرازجانی، غم مادر	۲۳۷	دکتر قاسم رسا، مرکز نمیر مادر
۱۹۴	عایشه افغان، جستجوی مادر	۲۳۸	دکتر قاسم رسا، احسان مادر
۱۹۴	عبدالحسین رضایی، قطره‌ای کوچکم	۲۳۹	کارو، این منم فرزند مسلول تو مادر
۱۹۵	عبدالعلی نگارنده، شهید محبت	۲۴۲	کارو، آخرین نامه یک فرزند
۱۹۶	عباس خلیلی، مادر	۲۴۷	کنی پور [مستی]، گرسنه
۱۹۷	عبدالرحمن فرامرزی، اگر زن نبود، من نبودم	۲۴۸	کی‌فر [بانو مظلوم]، به یاد مادرم
۱۹۸	عبدالرحمان جامی، مادر را یاد کن	۲۴۹	لامارتین، گور مادر
۱۹۸	عزیزالله کاسب، اشتیاق	۲۵۳	لئون تولستوی، مادر و کودک
۲۰۱	عصمت یاقوتی، ترانه‌ی مادر	۲۵۵	گابریلا میسترال، آواز گهواره
۲۰۱	عطار نیشابوری، خدمت مادر	۲۵۵	لعبت شیبانی، خنده‌ی مادر
۲۰۲	عطار نیشابوری، کدخدایی بایزید	۲۵۷	لوپه دووگا، آواز مریم
۲۰۳	عطار نیشابوری، در رضای مادر	۲۵۷	لونی پاستور، به یاد مادرم
۲۰۳	عطار نیشابوری، دل غمناک	۲۵۹	مارسلین دبوردو المور، نازبانش دختر کوچک
۲۰۴	عطار نیشابوری، در سوگ او که رفت	۲۶۰	ماکسیم گورکی، افسانه مادر
۲۰۵	علی دشتی، مرگ مادر	۲۷۱	مادام ساردن، کودک نابینا
۲۱۱	علی سویری [دژ]، به یاد مادر	۲۷۲	ماهرخ پور زینال، در چشمان مادرم
۲۱۲	علی اکبر گلشن آزادی، خدمت خلق و خدمت خالق	۲۷۴	محمد رضا حکیمی، ساحل مادر
۲۱۳	علینقی وزیری، سه جوجه بی‌پایش	۲۷۴	محمد علی گویا، آغوش پُر محبت
۲۱۴	دکتر علی صدارت [تسیم]، لایبی مادر	۲۷۵	محمد قاضی، حرمت مادر
۲۱۴	علی اطهری کرمانی، قسم به مهر مادر	۲۷۷	محمد علی ریاضی، سجده گاه
۲۱۵	عماد خراسانی، مرگ مادر	۲۷۸	محمد حسین علی آبادی، نامه‌ی به مادر
۲۱۷	عمر بهاء الدین امیری، روح مادرم	۲۷۹	محمد حسین شهریار، مرغ حق
۲۱۹	غلامرضا صدیق، برای مادرم	۲۸۰	محمد حسین شهریار، برگ امید
۲۲۰	فاطمه سام، امیدواری مادر	۲۸۱	محمد حسین شهریار، بهشت زیر قدم‌های مادر
۲۲۰	فتح الله صفاری، دعای مُستجاب	۲۸۳	محمد حسین شهریار، ای وای مادرم
۲۲۱	فردوسی، کشتن جریه خود را	۲۸۹	محمد عوفی، مادر فضل
۲۲۲	فردوسی، مادر و مرگ سهراب	۲۸۹	دکتر محمد علی اسلامی، نگاه کودک
۲۲۴	فرشید افشار، اشک ماتم	۲۹۱	محمد علی ریاضی یزدی، سرود آسمانی
۲۲۵	فروغ فرخزاد، طفل بیمارم	۲۹۲	محمد حجازی، پرچمداران صلح
۲۲۷	فریدون مژده، آمد مادرم	۲۹۵	محمد علی بهمنی، ترانه‌ی مادر
۲۲۹	فریدون مشیری، مادر داشتن	۲۹۶	محمد علی فتی، گذشت مادر
۲۲۹	فریدون مشیری، افق غم	۲۹۷	محمد تقی عیبری گرگانی، فدای مادر
۲۳۳	فریدون مشیری، اشک غم	۲۹۸	محمد علی انصاری، احسان مادر

- محمدعلی گویا، ترانه فرشتگان ۲۹۹
- محمد اعتصامی [خانقا]، نور چشم مادر ۳۰۰
- محیط طباطبایی، هدیه مادر ۳۰۱
- مریم رحیمی، فنانی مادر ۳۰۲
- مریم رحیمی، جان مادر ۳۰۲
- مریم ساوچی، کودک نازم ۳۰۳
- مستوره‌ی کردستانی، در سوگ مادر ۳۰۴
- مشفق کاشانی، برای مادرم ۳۰۴
- مشفق کاشانی، مهر مادری ۳۰۶
- مصطفی قمشه‌ای [مژده]، در حسرت مادر ۳۰۶
- مصطفی سرخوش، نامادری ۳۰۶
- دکتر مظاهر مضاف، مادرا، مایه امید منی ۳۰۷
- نوشته: مادر دلشکسته، نامه‌ای به دخترم ۳۱۰
- موسی اشکانی [فارغ]، تقدیم به مادر ۳۱۴
- مولوی، فضل خدا ۳۱۴
- مولوی، پاسخ کودک ۳۱۵
- مولوی، حق مادر ۳۱۶
- مولوی، ملامت کردن مردمان شخصی را ۳۱۶
- ملک الشعرای بهار، جان به قربان مادر ۳۱۷
- ملک الشعرای بهار، گریه‌ی دختر فقیر ۳۱۷
- ملک الشعرای بهار، وعده‌ی مادر ۳۱۸
- ملک الشعرای بهار، ایام غم ۳۲۰
- ملک الشعراء بهار، دل مادر ۳۲۰
- مهدی اخوان ثالث، نامه‌ای به مادرم ۳۲۶
- دکتر مهدی حمیدی، مادر چه گفت؟ ۳۲۷
- دکتر مهدی حمیدی، مادرم در آخرین روزهای ۳۳۱
- دکتر مهدی حمیدی، قفنوس ۳۳۲
- مهدی سهیلی، طلاق ۳۳۳
- مهدی سهیلی، گریه مادر ۳۳۷
- مهدی سهیلی، قدر مادر ۳۳۷
- مهدی سهیلی، بی‌مادری ۳۳۸
- مهدی سهیلی، مادر مرا بیخشت ۳۳۸
- مهدی سهیلی، مرغ عرشی ۳۴۱
- مهد یقلی خان هدایت، امید مادر ۳۴۶
- مه‌ری صابری حقیقی، مادر و کودک ۳۴۷
- میخائیل امینسکو، مادر عزیز ۳۴۸
- میرزا تورسون زاده، مادرم ۳۴۹
- میرزا تورسون زاده، دل مادر ۳۵۱
- نادر، آخرین آرزو ۳۵۲
- نادر نادرپور، درد زندگی ۳۵۶
- ناشناس...؟، بوسه‌ی مادر ۳۵۸
- ناشناس...؟، حرمت مادر ۳۵۸
- ناشناس...؟، گل سرسید ۳۵۹
- نوشته: ناشناس...؟، هدیه نفیس ۳۵۹
- ناصر روانبخش، مادر شهید ۳۶۱
- ناصر خسرو قبادیانی، خدمت مادر ۳۶۲
- ناظرزاده کرمانی، دوری از مادر ۳۶۲
- ناهدید، مادر وظیفه‌شناس ۳۶۳
- نصرت‌الله مردانی، فرشته‌ی مهر ۳۶۴
- دکتر نصرت‌الله کاسمی، پاس مادر ۳۶۵
- دکتر نصرت‌الله کاسمی، مهر مادر ۳۶۵
- نصرت‌الله نوح، گفتگو با مادر ۳۶۸
- نظام وفا، مادر ۳۷۰
- نصرت رحمانی، خواهش از مادر ۳۷۱
- نظام وفا، رمز سعادت ۳۷۲
- نظمی تبریزی، مادر که بود؟ ۳۷۲
- نظامی گنجوی، سوگندنامه اسکندر ۳۷۳
- نظامی گنجوی، مجنون و مادرش ۳۷۶
- نورالدین طباطبایی، مایه‌ی حیات ۳۷۹
- نوری، تو فرشته‌ی زمانی ۳۸۱
- نوذرت‌رنگ، لای لای مادر ۳۸۱
- دکتر نیرسینا، جلوه‌ی زن ۳۸۲
- ویکتور هوگو، «پل»، پسرک کوچولو ۳۸۳
- ویکتور هوگو، به مادر فرزند مرده ۳۹۲
- هما میرافشار، قبه‌ی مقدس ۳۹۳
- هوشنگ ابتهاج، نوحه‌ی مادر شهید ۳۹۴
- هانس کاروسا، به یک کودک! ۳۹۵
- یانک سولجر، دعای یک مادر ۳۹۶
- یاور همدانی، خلوتخانه‌ی اندیشه ۳۹۷
- یحیی دولت‌آبادی، مهر مادر ۳۹۸

مقدمه

سال‌ها در صدد بودم که کتابی درباره مادر تهیه کنم ولی فرصت آن را پیدا نمی‌کردم تا این که گرانبهاترین امید زندگی یعنی مادرم را از دست دادم بعد از اندوه فراوان که به مناسبت از دست دادن مادر نصیبم شد به جستجوی اشعار و مطالبی که شعرا و نویسندگان و بزرگان علم و ادب ایران و جهان درباره مادر گفته‌اند پرداختم و آنها را جمع‌آوری و چاپ نموده و در دسترس علاقه‌مندان قرار دهم.

پدر و مادر مانند دو چراغ یک خانه می‌باشند هر کدام از آنها که از دست بروند نوری از آن خانه کم می‌شود وقتی که هر دو نفر مرحوم شوند خانه تاریک می‌شود، بعضی افراد خیال می‌کنند که چون بزرگ شده‌اند دیگر احتیاج به پدر و مادر ندارند غافل از این که انسان هر قدر مسن باشد با از دست دادن پدر و مادر متوجه می‌شود که چه گوهرهای گرانبهایی را از دست داده است در آن موقع احساس تنهایی و بی‌پناهی می‌کند.

به‌طوری که نوشته‌اند موقعی که دولت فرانسه تصمیم گرفت خانه محل تولد لویی پاستور (کاشف میکروب هاری) را به مناسبت خدمات گرانقدرش به عالم پزشکی به موزه‌ای تبدی کند لویی پاستور در هنگام انجام مراسم در

میان انبوه جمعیت در برابر آن خانه محقر در حالی که اشک شوق در دیدگانش جاری بود، با صدای بلند چنین گفت:

مادر شجاع و دلدارم! تمام حس فداکاری و شور و هیجانی که در راه عظمت علم و بزرگی میهنم به کار بسته‌ام و از این پس هم به کار خواهم بست، تو به من آموخته‌ای و در وجودم رسوخ داده‌ای. کار مشقت‌باری که تو در خانه و کارگاه کوچکمان پیش گرفته بودی، به من صبر و حوصله در تحقیقات علمی آینده‌ام را داد. از آن‌گاه که با وجود فقر و مسکنت مرا به مدرسه فرستادی، عشق به میهن و خدمت به بشر را شب و روز به من آموختی، اکنون از تو اجازه می‌خواهم تمام سرافرازی که میهنم در جشن امروز به من اعطاء می‌کند، به پیشگاه با عظمت تقدیم کنم.

همین قدر بدان که فرزندان امروز که در میان امواج افتخار و سربلندی غوطه‌ور است باز هم خود را بدون تو ای مادر عزیزا در این جهان بزرگ تنها و بی‌پناه می‌بیند.

در پایان این کتاب را به روح پر فتوح پدر و مادرم که یادشان گرامی باد تقدیم نموده و از مادر فرزندانم که تمام سعی و کوشش خود را برای به ثمر رسیدن تحصیلات عالی آنها انجام داد و همیشه یار و مددکار من در زندگی بوده و هست قدردانی و تشکر می‌نمایم.

اکبر مرتضی پورکوهبنانی